

Suomen Teollisen Ekologian Foorumin seminaari
Oulu 1.-2.12.2005
Sessio 4: Resurssien hallinta teollisuudessa

FIN-MIPS Liikenne
– Uusia näkökulmia liikenteen ekotehokkuuteen

Michael Lettenmeier
Ekotehokkuuskonsultti
Suomen luonnonsuojeluliitto

Michael.Lettenmeier@iki.fi

- Saksasta Suomeen 1988
- D-mat oy
- Konsultointia, koulutusta, tutkimusta, projekteja
- MIPS ja Ekotehokkuus
- Yrityksiä, viranomaisia, oppilaitoksia, järjestöjä

- Roskapuhetta – jäteneuvonnan käsikirja 1994
- Luonnon uusi laskuoppi 2000
- Factor X - Ekotehokkaasti markkinoille 2000-2002
- Business as Future 2002
- EKOTEHO 2002 -messut
- FIN-MIPS Liikenne 2003-2005
- Der ökologische Rucksack 2004

FIN-MIPS Liikenne

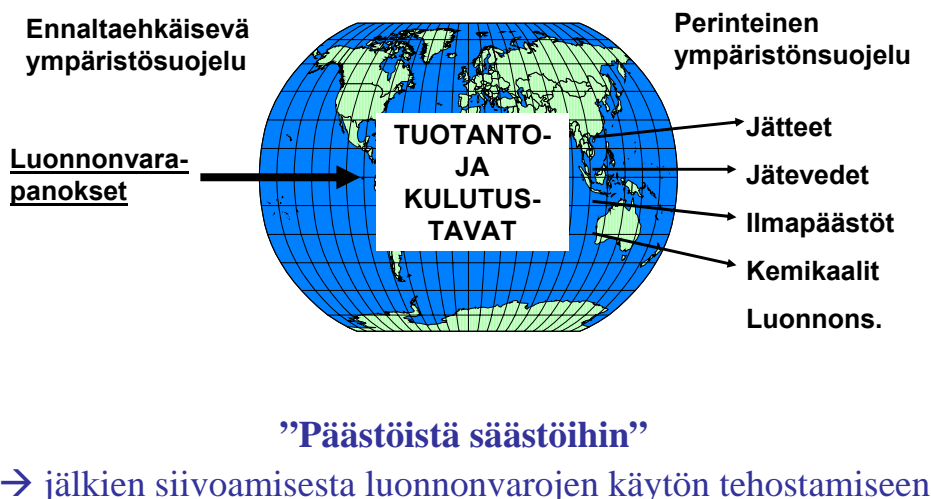
– uusia näkökulmia liikenteen ekotehokkuuteen

- Luonnonvarojen käyttö ekotehokkuuden mittarina
- FIN-MIPS Liikenne -tutkimushanke
- Huomioita tutkimusmenetelmistä
- Tutkimuksen tuloksia
- Alustavia johtopäätöksiä
- Lisätiedon lähteitä

Ekotehokkuus: enemmän vähemmästä

- enemmän hyötyä
vähemmästä
materiaasta
- enemmän
hyvinvointia
vähemmällä
ympäristö-
kuormituksella

Ennakoivaan ympäristönsuojeluun

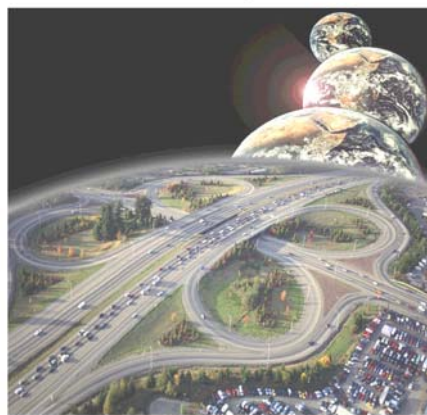
Esitetty tavoitteeksi
noin vuoteen 2050

- **Factor 4:** maailmanlaajuisesti

puoleen

- **Factor 10:** edellisen toteuttamiseksi teollisuusmaiden materiaalivirrat kymmenesosaan, hyvinvointi vähintään nykytasolla

... as if we had *four* planets

Ekotehokkuus toimii jo tänään

Yritys	Lähtöratkaisu / vertailukohde	Kehittämis-ratkaisu	Factor -luku
Virke Oy	Naisten pusero polyester/puuvilla	Naisten pusero polyester/viskoosi	1,7
Mitron Oy	Loisteputkinäyttö- taulun käyttövuosi	LED-näyttötaulun käyttövuosi	6
Finton Oy	Betoniparvekkeen käyttövuosi	Teräsparvekkeen käyttövuosi	3
Primalco Oy	Viinin pakkaus- ja kuljetusjärjestelmä kertakäyttöpullo	Viinin pakkaus- ja kuljetusjärjestelmä uudelleentäyttöplo	1,9
Zaza	Tavolo -pöydän käyttövuosi	Uuden Tavolo -pöydän käyttövuosi	2

MIPS - ekotehokkuuden mittari

MI

S

material input per service unit

**material input,
materiaalipanos**
→ hyödykkeen koko
elinkaarensa aikana
vaatimat luonnonvarat

**service unit,
palvelusuorite**
→ hyödykkeen koko
elinkaarensa aikana
tuottama hyöty

Viisi luonnonvaraluokkaa

Kaikkia hyödykkeen vaatimia luonnonvaroja ei lasketa samaan materiaalipanokseen

→ viisi eri luonnonvaraluokkaa:

1. Abioottiset eli elottomat luonnonvarat

- myös rakentamisessa siirretyt maa-ainekset

2. Bioottiset eli elolliset luonnonvarat

- lähinnä kasvien biomassa

3. Vesi

- myös reitiltään siirretty sadevesi ja vesivoiman säännöstely

4. Ilma

- lähinnä poltettu happi (yhteys CO₂-päästöihin)

5. Maa- ja metsätaloudessa siirretty maaperä

- lähinnä eroosio

MI-kertoimet

- **MI-kerroin** = se luonnonvarojen määrä (kg), joka tarvitaan aikaansaamaan 1 kg materiaalia, 1 kWh sähköä tai 1 tkm tiettyä kuljetusta
- MI-kertoimia lasketaan jatkuvasti lisää tiedemiesten, yritysten, konsulttien, kouluttajien, opiskelijoiden ym. toimesta
- Wuppertal-instituutti julkaisee MI-kertoimia internet-sivuillaan (www.mips-online.info)

Esimerkkejä materiaalien MI-kertoimista

materiaali	kg abioot. / kg mat.	kg bioot. / kg mat.	kg vettä / kg mat.	kg ilmaa / kg mat.	kg maata / kg mat.
alumiini	37	-	1050	11	-
teräs	9,3	-	82	0,8	-
kupari	350	-	370	1,6	-
kuusi	0,7	4,7	9,4	0,2	-

Esimerkkejä sähköntuotannon MI-kertoimista

sähkön- tuotanto	kg abioot. / kWh	kg bioot. / kWh	kg vettä / kWh	kg ilmaa / kWh	kg maata / kWh
verkkosähkö (Saksa)	4,7	-	83	0,6	-
verkkosähkö (Suomi)	0,50	-	186	0,21	-
verkkosähkö (Hgin Energia)	0,63	-	31	0,37	-
tuulienergia	0,07	-	0,17	0,001	-

Esimerkkejä tuotteiden materiaalipanoksista

tuote	kg abioot. /tuote	kg bioot. /tuote	kg vettä /tuote	kg ilmaa /tuote	kg maata / kg mat.
farkut	5,1	1,6	1200	0,15	3
hammasharja	0,12	-	1,5	0,03	-
kahvinkeitin	52	-	240	6,5	-
VW Golf A4	18710	-	332000	3710	-

Palvelusuorite (S)

- S = hyödykkeestä saatava hyöty
- ilmaistaan määrällisesti (esim. käyttökerrat, käyttövuodet, henkilökilometrit, tonnakilometrit jne.)
- ei ole punnittavissa kuin materiaalipanos, vaan määritellään jokaisessa tapauksessa erikseen

MI

S

MIPS liikenteen ekotehokkuuden mittarina

MI
—
S

material input per service unit

materiaalipanos

→ infrastruktuurin,
ajoneuvojen, polttoaineiden
jne. vaatimat luonnonvarat
koko elinkaaresta (kg, t)

palvelusuorite

→ liikennesuorite eli
henkilö- ja tonnikilometrit

FIN-MIPS Liikenne

HUOM: Tässä esitellään myös
joitakin vielä alustavia tuloksia!

LiikenneMIPS – taustaa

- Kasvava luonnonvarojen kulutus liikennesektorilla
- Yleinen tarve lisätä ekotehokkutta (Factor 4 / 10)
- Kestävän kulutuksen ja tuotannon korostuminen
(Johannesburg 2002, Kultu 2005)
- Kasvava kiinnostus materiaalitehokkuuteen: suomalaisten MI-kertoimien puute
- Liikenteen julkinen rahoitus pikemmin laskee kuin nousee
=> tarve lisätä tehokkuutta

LiikenneMIPS: mitä tehdään

1. Osatutkimukset eri liikennemuodoista
  - TieMIPS, PyöräMIPS, RautatieMIPS, MeriMIPS, LentoMIPS, paikallinen liikenne
  - päähuomio infrastruktuurissa
2. Koko liikennejärjestelmän tarkastelu
  - osatutkimusten yhteenveto ja yleistäminen koko liikenneverkkoon
3. Havainnollistamista ja johtopäätöksiä
  - tulosten käyttö väylien suunnittelussa
  - tulosten käyttö eri tahojen MIPS-laskennassa
  - liikenteen ekotehokkuuden lisääminen
(investoinnit, rahoitus, lainsäädäntö, liikennöitsijät jne.)

Tutkimusryhmä

Arto
Saari
Tutk.johdaja,
Dos., Tekn.tri

Michael
Lettenmeier
Koordinaattori

Eivlira
Hakkarainen
Tutk.apul.
pyoraMIPS

Heli
Kortelainen
Tutk.apul.
Infrahankkeet

Jani
Laturi
Tutk.apul.
Lask.sovellus

Aino
Lindqvist
Tutk.apul.
meriMIPS

Satu
Lähteenoja
Tutk.apul.
Liikennejärj.

Anni
Nieminen
Tutk.apul.
lentoMIPS

Jussi
Nikula
Tutk.apul.
Vesivoima

Kaisa
Pusenius
Tutk.apul.
tieMIPS

Suvi
Talja
Tutk.apul.
Paikallinen liikenne

Leena
Vihermaa
Tutk.apul.
rautatieMIPS

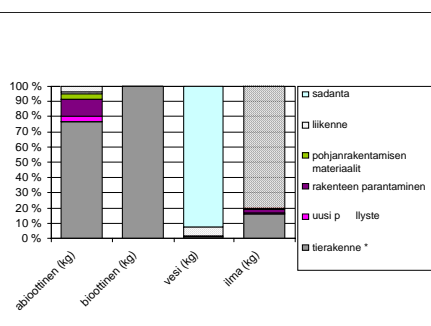
Menetelmät

- MIPS-laskenta
- Case-esimerkkejä eri liikennemuodoista ja -välineistä
  - 4 maantietä, 2 rautatietä, 2 lentoasemaa, 4 satamaa
  - paikallinen liikenne
- Case-tietojen sovittaminen ja yleistäminen Suomen tilanteeseen
- Esimerkkilaskelmat

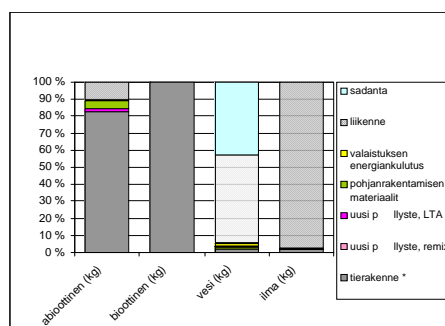
Tärkeitä menetelmäkysymyksiä

- Infrastruktuurin materiaalipanosten allokointi eri käyttäjille
Pitkän vuoropuhelun tuloksena:
  - Autoliikenne: “painotettu KVL“
  - Raideliikenne: “vaunuallokointi“
  - Lento- ja meriliikenne: “operaatioallokointi“
  - Pyöräliikenne: 1/3 pyörateistä pyöräilijöille
- Infrastruktuurin käyttöikä
  - 50 v.(satamat), 60 v.(tiet ja kadut) ja 100 v.(rautatiet, lentoasemat)
- Case-tietojen yleistäminen
  - Väylälaitosten ym. asiantuntijoiden kanssa
- Esimerkkilaskelmat
  - Tasapaino tarkkuuden ja karkeuden välissä

TieMIPS: mihin kuluu luonnonvaroja

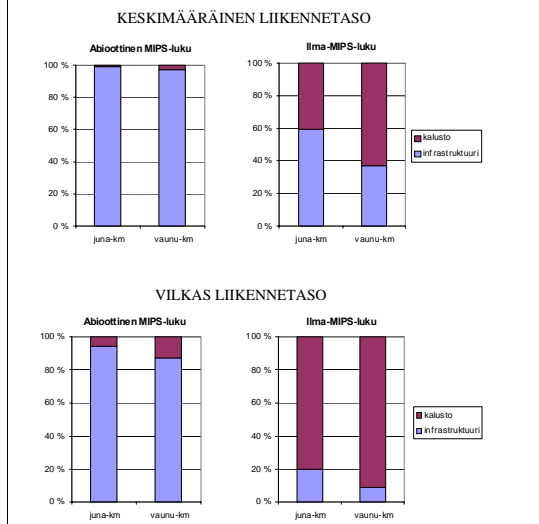
Yhdystie

Moottoritie

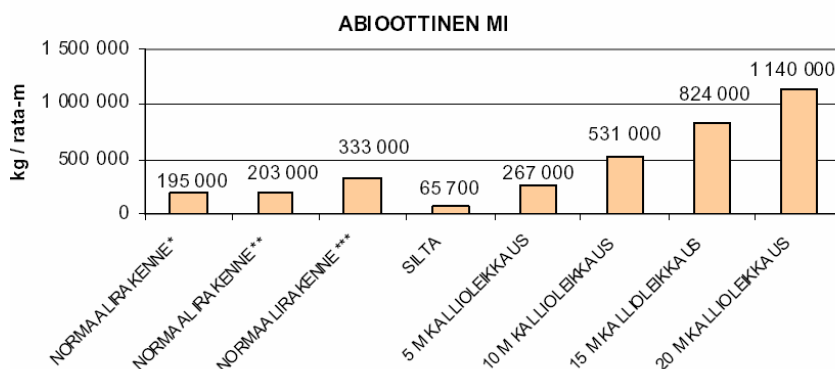
RautatieMIPS: radan ja kaluston vaikutus

Kaluston ja infrastruktuurin osuudet MIPS-lukujen muodostumisesta

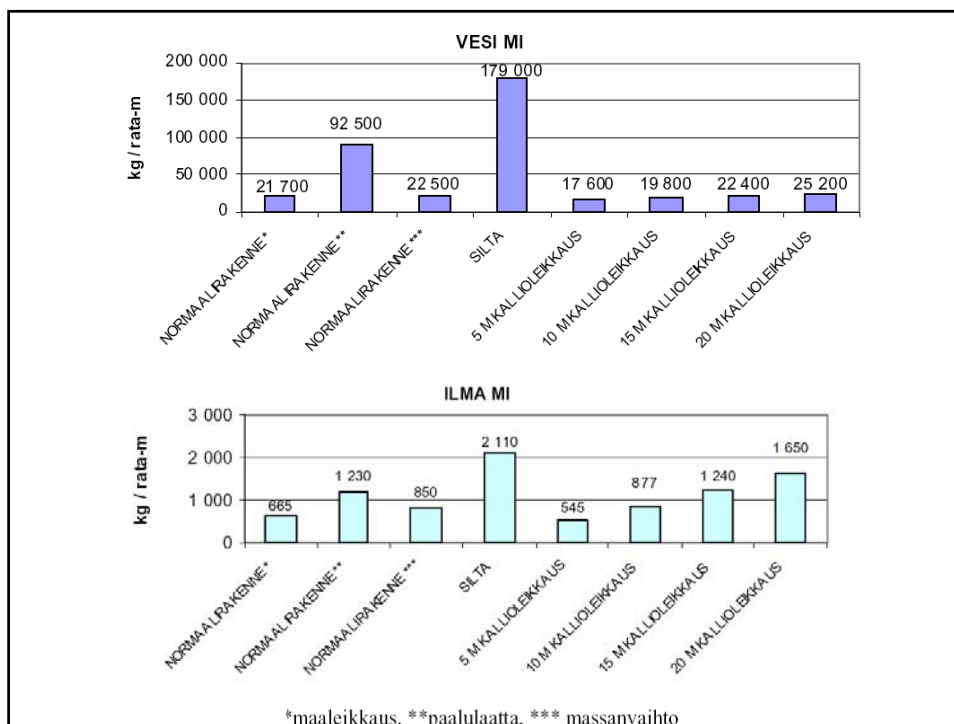

Kuva 16. Kaluston ja infrastruktuurin suhteelliset osuudet henkilöliikenteen abioottisen ja ilma-MIPS-luvun muodostumisessa Kerava-Lahti-oikoradalla keskimääräisellä (500 000 henkilöliikenteen matkaa/v.) ja vilkkaalla (5 milj. henkilöliikenteen matkaa/v.) liikennetasolla. Radan käyttöikä 100 v. ja junan käyttöikä 40 v.

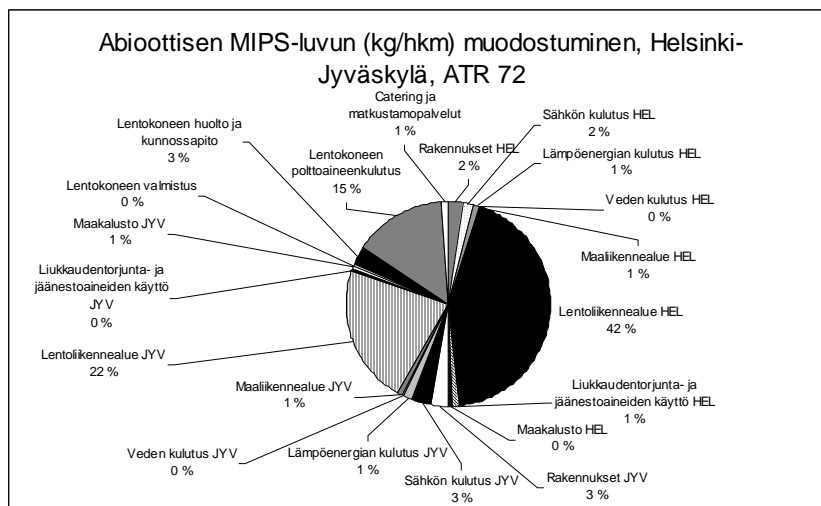
RautatieMIPS: raskas infrastruktuuri

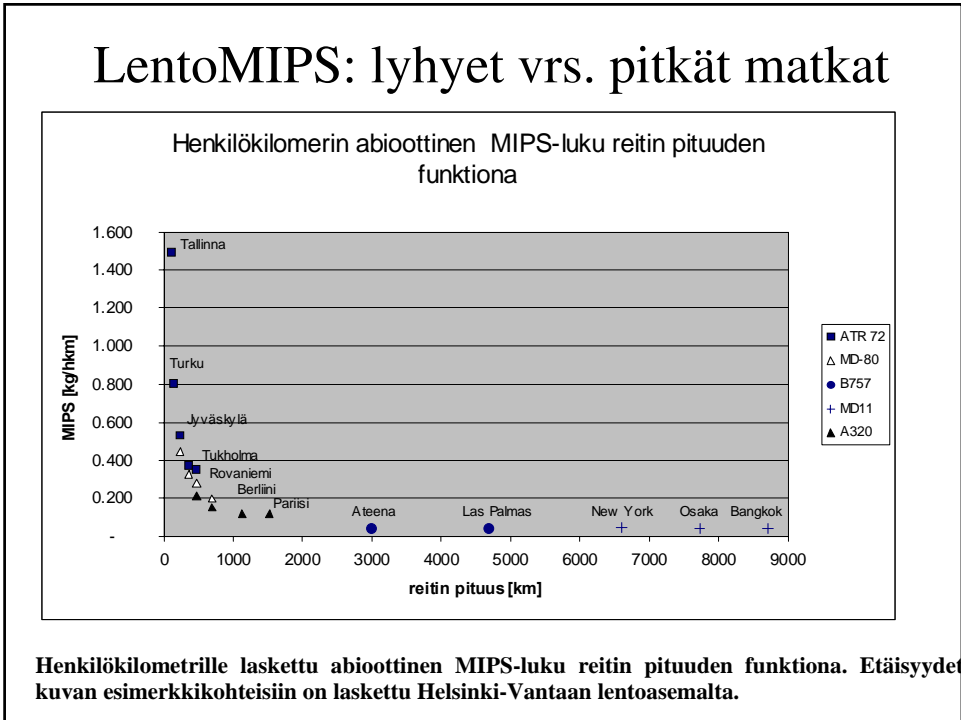
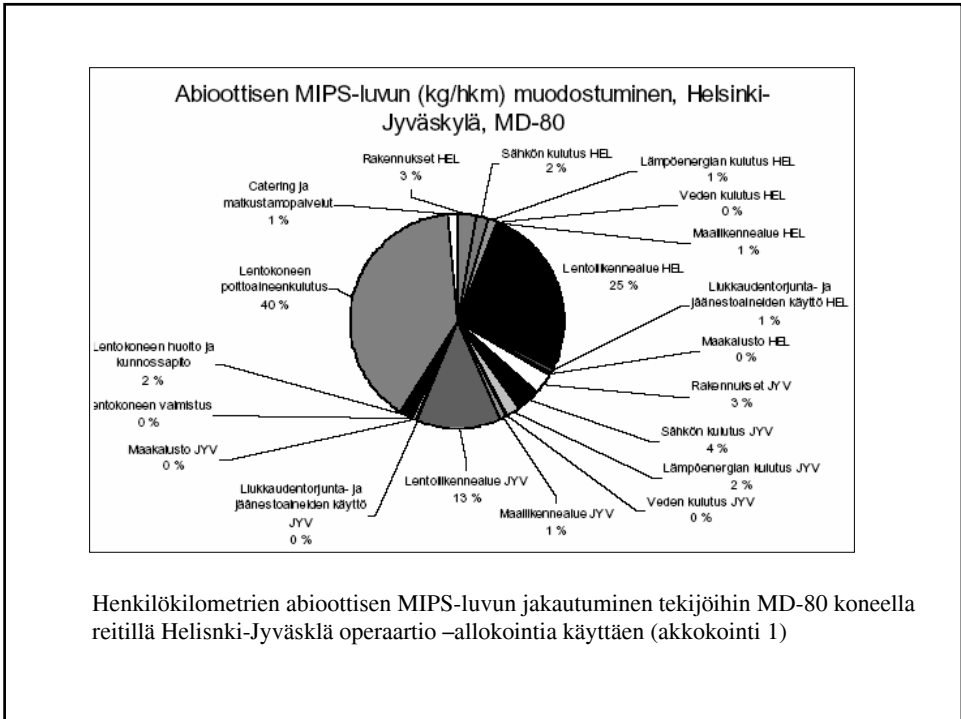
*maaleikkaus, **paalulaatta, ***massanvaihto

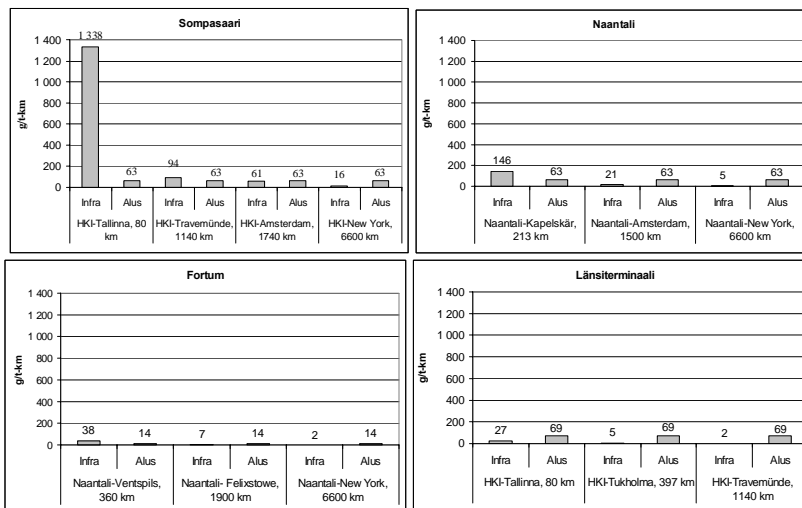
LentoMIPS: myös polttoainekulutus tärkeä

Henkilökilometrin abioottisen MIPS-luvun jakautuminen tekijöihin ATR 72 -koneella reitillä Helsinki-Jyväskylä operaatio-allokointia käyttäen (allokointi 1).

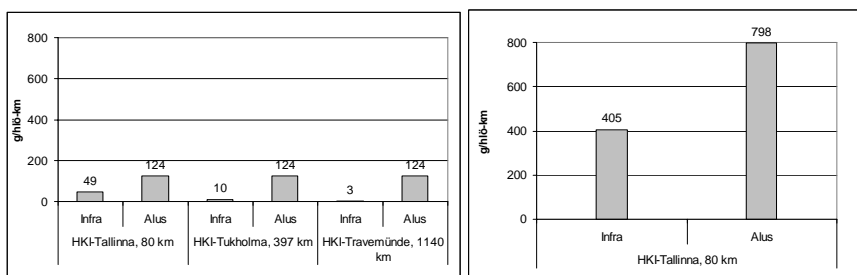

MeriMIPS: pitkillä matkoilla edullista

Kuva 36. Tavaraliikenteen abioottisten luonnonvarojen kulutus (g/t-km) eripituisilla kuljetusmatkoilla. Tavarasatama ja roro-alus (Sompasaari ja Naantali), irtolastisatama ja öljyalus (Fortum) sekä matkustajasatama ja matkustaja-autolautta (Länsiterminaali).

MeriMIPS: pika-alus kuluttaa

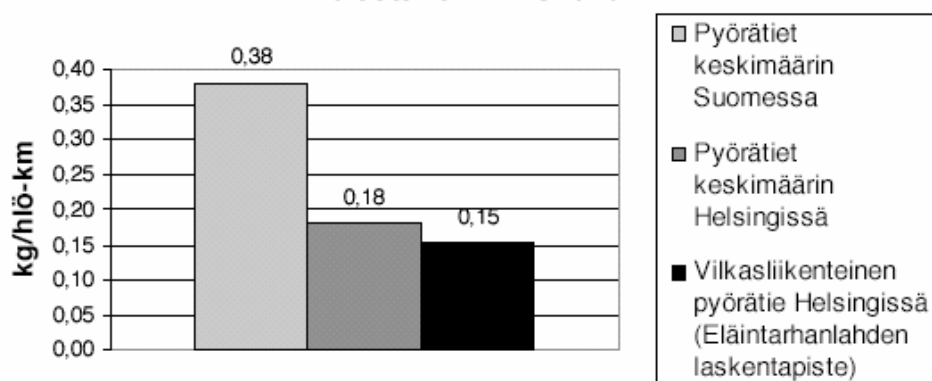

Kuva 40. Matkustajaliikenteen abioottisten luonnonvarojen kulutus (g/hlö-km) eripituisilla kuljetusmatkoilla. Matkustajasatama ja matkustaja-autolautta (vasemmalla) sekä matkustajasatama ja pika-alus.

PyöräMIPS: raskas pyörätie

Pyörätieliikenteen MIPS-luvut

Abioottinen MIPS-luku

MI-factors for goods transport

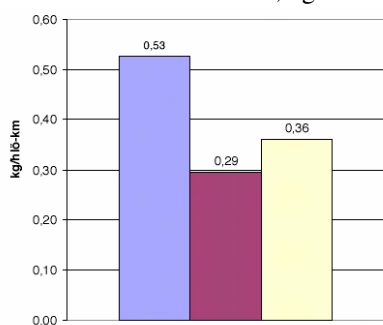
transport (Finland)	kg abiotic / ton km	kg biotic / ton km	kg water / ton km	kg air / tn.km	kg soil / ton km
lorry	0,4	-	3,6	0,06	-
railway	0,5	-	15	0,02	-
air (domestic)	5,6	-	266	2,8	-
sea (short dist.)	0,7	-	3,1	0,13	-

MI-factors for passenger transport

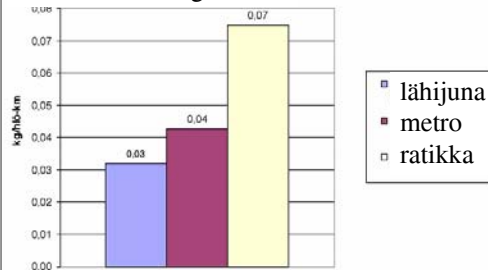
transport (Finland)	kg abiotic / person km	kg biotic / person km	kg water / person km	kg air / pers. km	kg soil / person km
car	1,44	-	12,4	0,14	-
bike	0,38	-	12,1	0,02	-
bus	0,32	-	2,79	0,06	-
train (long dist.)	1,37	-	29,3	0,04	-
air (domestic)	0,56	-	26,6	0,28	-
sea (baltic area)	0,26	-	2,42	0,31	-

Abioottiset luonnonvarat, kg/hlö-km

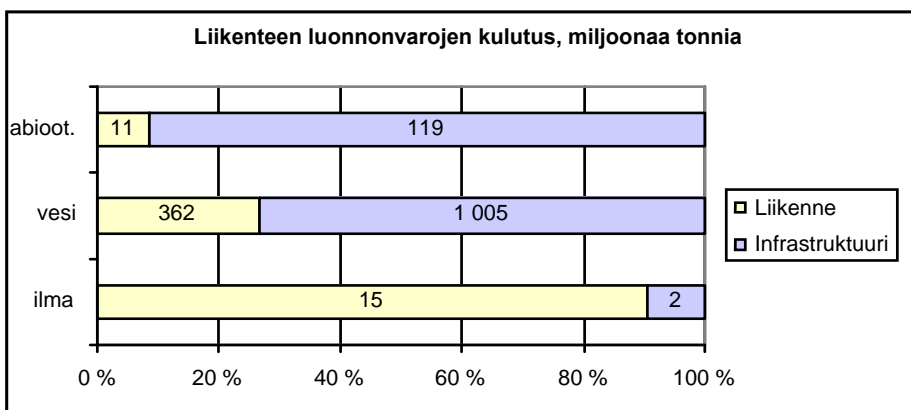

Raideliikenne Helsingissä

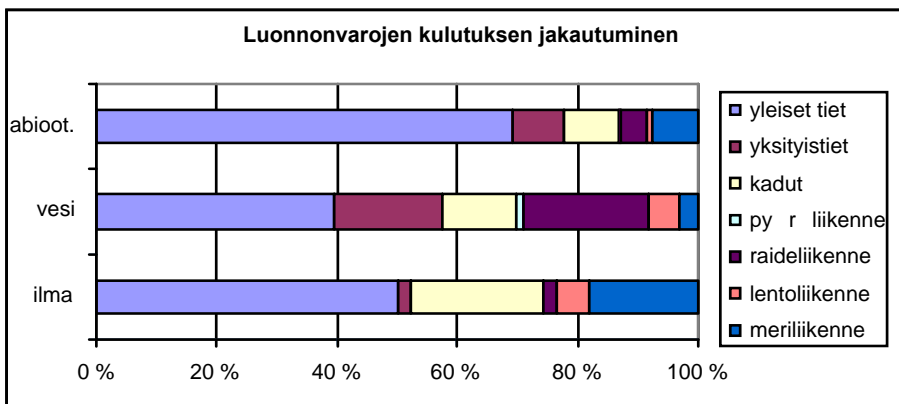
Ilman kulutus, kg/hlö-km

Suomen liikennejärjestelmä (1)

Suomen liikennejärjestelmä (2)

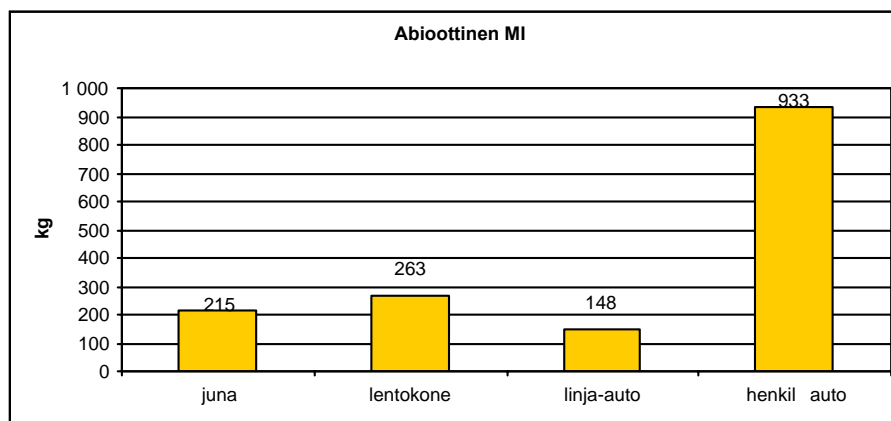
Suomen liikennejärjestelmä (3)

Abioottisten luonnon varojen kulutus vuodessa

Ž	yhteens (milj. tonnia)	per asukas (tonnia)	prosenttia	infra (milj. tonnia)	liikenne (milj. tonnia)
maantiet	90,22	17,3	69,2 %	84,52	5,70
yksitystiet	11,09	2,1	8,5 %	10,93	0,16
kadut	11,96	2,3	9,2 %	9,18	2,78
py r liikenne	0,49	0,1	0,4 %	0,43	0,06
raide liikenne	5,29	1,0	4,1 %	4,62	0,67
lentoliikenne	1,24	0,2	1,0 %	0,91	0,34
meriliikenne	10,11	1,9	7,8 %	8,56	1,56
YHTEENS€	130	25,0	100 %	119	11

Ekotehokas kotimatka?

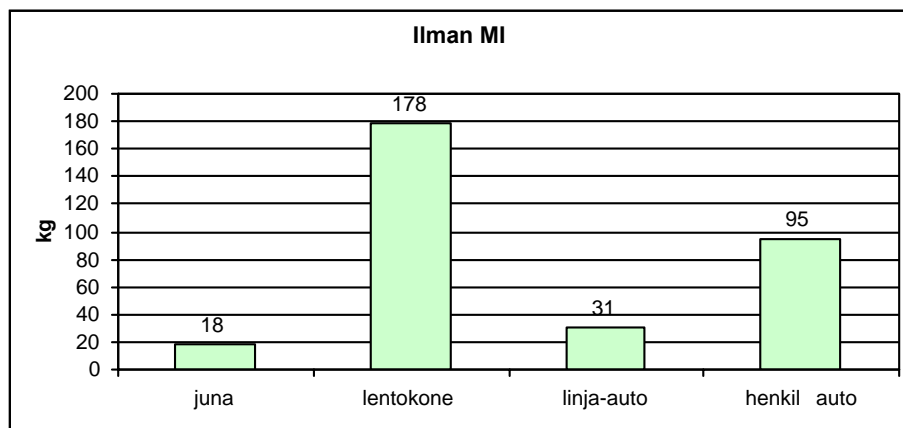
Oulu – Kurhila, ovelta ovelle,
uusitutumat luonnonvarat

Matkan pituus	693 km	681 km	529 km	499 km
Kotiin klo	21.40?	19.30	21.40	22.30?

Ekotehokas kotimatka?

Oulu – Kurhila, ovelta ovelle,
ilman kulutus

Matkan pituus	693 km	681 km	529 km	499 km
Kotiin klo	21.40?	19.30	21.40	22.30?

Yhteenvetoa

- Suomen tilanne eroaa muista maista
- infrastruktuurin suuri merkitys uusiutumattomissa luonnonvaroissa
- infrastruktuurin kehitys ja käyttö vaikuttavat merkittävästi luonnonvarojen kulutukseen
- MIPS-luku pienenee, kun liikennesuorite kasvaa
- luonnonvarojen kokonaiskulutus pienenee vain suoritetta vähentämällä

Väylien suunnittelu:

kulutus pienemmäksi...

- Maaston mukainen linjaus ja sijoitus
- Vahva maapohja (hiekkä ja sora)
- Ylijäämä- ja uusiomassojen käyttö väylän rakenteessa

...vai suuremmaksi

- väylän suoraviivainen linjaus leikkauksineen
- tien erottaminen moottoritien tavoin muusta liikenteestä
- heikko maapohja vahvistustoimenpiteineen (esim. massanvaihto)

Mistä tehokkuutta lisää?

- liikenneverkon käytön lisääminen ilman infrastruktuurin lisäämistä
  - vrt. Britannian hallituksen suunnitelmat
- liikenteen joustava ohjaus käyttötilanteen mukaan
- ruuhkahuippujen tasoittaminen, esim.
  - kimpakyytejä
  - bussien käyttöä lisää
  - tavarakuljetusten käyttöastetta lisää

Joitakin johtopäätöksiä

- Liikennevälineen valinta on yksi asia...
- ...mutta suorite eli liikkumisen / kuljetusten määrä on ratkaisevampaa
- Nopeus kuluttaa
- Liikenneverkon kasvattaminen ongelmallista
- Liikenne merkittävä tekijä:
luonnonvarojen käytössä ja ympäristöhaitoissa

Tulosten käyttö

- Uusia näkökulmia suunnitteluun
- Eri liikennemuotojen vertailu
- Parempi pohja yritysten MIPS-laskelmiin

Yritysten MIPS-laskenta

50/50 polyesteri/puuvilla pusero (paino 231 g)

Material Input (TMR):

- materiaalit 69,5 % (4,18 kg)
- pakkaukset 6,2 % (0,37 kg)
- energia 7,7 % (0,46 kg)
- sähkö 3,3 % (0,2 kg)
- kuljetukset 13,4 % (0,8 kg)

- yhteensä 6,01 kg -> selkäreppu 5,78 kg

Löytyykö kokeiluhaluja?

- tarjolla tavaraliikenteen esimerkkilaskentaa
- onko kiinnostuneita yrityksiä?
  - vaihtoehtojen vertailu
  - mahdollisuus yhdistää muuhun MIPS-laskentaan tai -vertailuun

- Michael.Lettenmeier@iki.fi p. 040 54 12 876
- Satu.Lahtenoja@helsinki.fi p. 044 500 2993

LiikenneMIPS – lisätietoja

- Osatutkimusten raportit liikenneministeriön sarjassa:
www.mintc.fi/julkaisut
- Loppuraportti v. 2006 alussa Suomen ympäristö -sarjassa
- Dos. Arto Saari, arto.saari@hut.fi
- Michael Lettenmeier, michael.lettenmeier@iki.fi
- SLL:n MIPS-sähköpostilista (ilm. m.l@iki.fi)

Kiitos!

Michael.Lettenmeier@iki.fi

Piirretyt kuvat: www.seppo.net